

EGY SÍR A KOMÁROMI TEMETŐBEN.

VECSEY SÁNDORTÓL.

I.

Hogy utolszor voltam vele,
Oldalán még a kard penge; —
Szürke köpeny a nyakában,
S volt valami bús szavában.

Ó reám, én reá néztem,
Sok lehetett e nézésben,
Nem láthattam csak egy mosolyt,
Az is olyan keserű volt.

Sejtelemben, fájdalomban,
Leveretten álltam ottan;
Úgy fájt a sziv, úgy dobogott,
De miért azt nem mondta ott.

S mikor kezét szoritottunk,
Nem tudom, hogy mit gondoltunk;
Hanem szegény úgy nézett rám:
—Mintha többé soh'se látnám, —

II.

Ódahaza egy levelet
 Piros színnel pecsételnek,
 Kinek írják, kinek szól az,
 Nem illik rá az a viasz . . .

Nyugodt hangon szól a levél,
 Egy kis betegségről beszél; —
 De ez a hang még sem olyan,
 A millyen volt jobb napokban. }

Eszme és toll úgy tévedez,
 Fájó, kínos kimélet ez,
 — Szegény apám elfeledte:
 Hogy könnyeit rá ejtette. —

III.

Hasztalan, hiába,
 Öröimnek vége,
 Elköltözött innen,
 Vérem édes vére.

Egyetlen egy, a kit
 Lelkemből szerettem,
 Egy a kiből biztam,
 Egy a kiből hittem.

Hát ennek is vége,
 Hát ez is elhagyott, —
 — Miért kell az égnek
 Ollyan ifju halott? —

IV.

Még korán volt elaludni néked,
 Nem fárasztott még úgy ki az élet,
 Messze volt még tenéked az este,
 Ollyan korán miért feküdtél le. . .

Alig voltál közöttünk, elhagytál,
 Még egy kissé mért nem maradhattál,
 Vagy oda lenn a halotti ágyon,
 Jól esik tán az a csöndes álom.

Leszünk most mint elhagyott családja,
 Mellynek gyökét bánat örli rágja; —
 S mi függünk rajt' mint a száraz ágak,
 — Pusztul a fa, ha beléje vágnak.

(Vége köv.)

V Á Z L A T O K.

NÉMELLY HUN HAGYOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

SZILÁGYI SÁNDORTÓL.

I.

Attila és udvara. — Theodosius imperator követsége a hun királynál.

Priscus Rhetor — s nyomán Oláh M. Otrókoci, Huszti, Fessler s legujabban Thierry — egy merény leírását hagyták fen, miként próbált a byzanczi udvar hatalmas barbár ellenétől menekülni? Priscus mint szemtanu érdekes részleteket mellékel leírásához. Szemlélődéseinek s figyelmes vizsgálódásainak köszönhetjük, hogy őseink a hunok — jobban kunok — szokásaiból némelleyek leírását birjuk.

A vadság, miveletlenség és kegyetlenség ama képét, mellyet Ammianus Marcellinusnál föllelünk, nem találjuk fel e rajzon. Ezek nem ama szörnyek, ama „kétlábu állatok“, kik lovaikról le sem szálltak, s csak nyers erő által tudtak győzni, inkább megrohanni s feldulni mindent, s kik talán valami tatár törzshez tartozának. De Attila sem „Godegiessel“ mint a „Niebelungen Lieder“-ben, flagellum Dei a bünös világban, romboló vezére egy dúlóseregnek, melly csak fegyelmetlen rablást ismer. Mert — mint Thierry helyesen jegyzi meg — a történet Attilája nem egyszersmind a mondái is, mellyek egymást kiegészítik vagy felvilágosítják.

Attila — mint Thierry Jornandes s a többiek után összeállítá képét — alacsony termetű, széles mellü volt, feje nagy, szemei mélyen ben fekvők, ritka szakállá, benyomott orra, s csaknem fekete arczsine. Természettől hátravetett nyaka, s nyugtalanul és kíváncsian vizsgáló szemei büszke, parancsoló tekintetet adtak neki. Különben öltönye pompa nélküli, életmódja egyszerű. A hun törzsöket tribunokat hatalma alá hajtá, hogy elődje Rua eszméjét, meghódoltatni s egyesíteni északon a népeket, mint tettek a rómaiak délen — keresztülvihesse. Ezért végeztettek ki a királyi család ellenszegülő tagjai, s esett áldozatul testvére Buda. Mert a király Hadur megtalált kardjával (mellyet mint Oláh írja, az nap éjén megálmodott) a barbar világ fölötti uralmat is kezéhez akarta venni.

A khazárok (akaziczok) már legyőzettek, s Ellák az Attila fiának bialmát alakíták. Az azsiai hun és finn törzsek nagy része már legyőzve, s a szláv és germán népek a balti tengerig meghódoltatva valának. S most alkalmat

keresett a keleti császárság ügyeibe avatkozni. Mert Attila nem válogatta a módokat, mellyek czélját elősegíték, s az eszközök megválasztásában épen nem volt kiméletes. Most az adót, majd a szökevényeket kívánta, s kívánatainak nyomatékot adandó, a városokat egymásután prédálta. Végre az adó fölemelést sürgeté.

Attila (449) a hun Edekont, a testőrsereg főparancsnokát s Orestest második titoknokát küldé mint követeket II. Theodosius byzancei udvarába. A császár tevékenység nélküli, gyöngé ingatag — vén gyerek, kinek nem tudtak más melléknevet találni, mint szépíró. Neje Athanais s testvére Pulcheria vezették a palota forradalmakat s buktatták egymásra eunuch(?) minisztereit, mignem Chrysaphius elődjeinél több ármányt, cselt, rablásokat követve el, jobban hizelgett a nőknek s parancsolt urának, kevesbé kimélte a pénzt a barbarok ellenében tudta eltenni láb alól a harezias tábornokokat.

Illy kormányhoz, egy bünbe merült aljas vesztegetés, ármányok, kabalák, cselszövények, alattomosság, orgyilkosság s a gyávaság minden büneihez szokott udvarba küldé a hunfönök köveit kívánatokkal, mellyek az eddigieket jóval felülmúlták. A követek — hun- és pannoniaiak, egymásra féltékenyek s ezért egymás ellenében kémeek — átadák a császárnak urok parancsait, s Bigilas tolmács kíséretében a miniszterelnöknél akartak látogatást tenni.

Byzancez akkor a világ legfényesebb városa volt — fényűzőbb, ragyogóbb, de elfajultabb mint valaha Róma. Czifra nyomor, arannyal fedett gyávaság. S a miniszterelnök lakát kirablott tartományok fénye ékíté. Porphyris és arannyal fedett galleriák, szobrokkal ékeskedő termek, fehér márvány oszlopsorok — paloták a palotában. Edekon bámulata perczenként nőtt. S midőn végre Chrysaphiushoz értek, s a Bigilas által értesült miniszterelnök ajánlá, hogy hagyja el honát; Edekon heves válasza, hogy hű szolga urát engedelmével nélkül el nem hagyhatja — észére nem téríté, s az nap estére vacsorára és titkos párbeszédre hívta fel.

Edekon megjelent, s miután kölcsönös titoktartást esküvének, a legnagyobb szemtelenséggel egyenesen felszólítá Edekont az eunuchminiszter, hogy urát gyilkolja meg.

Sem a ropant vagyon-ígéret, sem az ajánlat nem lépék meg a hunt. Ez mindenben a legnagyobb nyugodtsággal megegyezett s csak 50 font aranyat kívánt előpénzü. Ugy egyezének meg, s hogy Attilához követség s Bigilas mint tolmács küldessenek ez utóbbi vivén magával az aranyat. S a követség fejévé a legbecsületesebb embert jelölék ki, hogy nemsikerülés esetében Theodosz neve mocsoktalan maradjon.

De a byzancei udvar olly bizonyosnak hitte a csapást, hogy Attila leveleire a legvakmerőbb választ adá, a követelések mindnyáját elvetette. Mert a

a becsületes követek mellé orgyilkos adatott. Sőt a császár Edekon irányában hidegséget színle s helyette Oneges miniszterelnököt kérte ki követül.

Mindkét követség egyszerre indult el s együtt utazott. Maximinus maga mellé vette Priscus Rhetort s egy Sardicumbani kis összezörrenést (melly alkalommal Orestes elárulá mennyire ügyel Edekon minden tette) elszámítva Naisusba érkezének. Sátraikat romok közepett tetemek fölé emelék. Itt értesültek, hogy Attila tábora nincs messze. A hun király vadászatot rendezett: mert a hun vadászat egész csata volt. Egész sereg, centrumában a király egész helység valját hajhászta s a szem és kezek ügyességére egyiránt sokat adtak. „S valóban, mondja Thierry, az ázsiai nomádok harcza nem volt más, mint ember vadászat.“

Tul a Dunán a hun biralom kezdetén elvált a két követség. Nehány napi utazás után egy lovascsapat jelenté nekik, hogy Attila sátrai közelébe érkeztek. S valóban másnap reggelén egy dombról meglátták Attila sátrait.

Épen ők is sátrak készíttetéséhez fogtak, midőn egy hun csapat hozzájuk vágatott. „Dombra akarjátok-e tenni sátraitokat, midőn az Attiláé sikon van?“ A romaiak völgybe készültek sátraikkal, midőn új látogatás érkezett. Edekon, Orestes s több hun főnök valának, kik elég szigoru hangon kérdezzék, mi czélja követségöknek?“ Maximinus válaszára visszatértek, de néhány percz mulva újra körükben valának (Edekon kivételével) s követségük egész czélját minden utasításukat elmondák, olly hozzátétellel, hogy ha más dolguk nincs, elmehetnek.

A követség összenézett. Honnan tudhata mindent a hun király?

— Jó, — mond Maximin — csak uratok fogja megtudni, ha van-e más utasításunk.

— Utazzatok!

S a követség valóban megtette volna, ha Bigilas minden módot el nem követ visszatartani őket. Ő egy bünös palota-ur, nem hitte, hogy Edekon komolyan ne egyezett volna a gyilkolásba, hogy a barbárt a roppant ígéretek el ne szédítették volna, s most a jutalmat féltette. Végre megjött Attila marasztó parancsa is. S Skotta nem sokára kieszközlé, hogy Attila a követséget elfogadá.

Ajándokokkal tiszteletteljesen jelent meg ez a nagy ember előtt. Maximin előlépett:

— Császárom Attilának s öveinek hosszú életet kíván!

— Mind az történjék — felelt ez — a romaiakkal, mit nekem kívánnak. Aztán Bigilashoz fordult: Undok állat, hogyan mersz előttem állani, ki tudod, hogy mig szökevények vannak nálatok, nem szabad hozzám követeket küldnetek.

Leverten tért a követség sátraiba s Bigilas már aggódni kezdett, midőn Edekon a sátorba jött, őt félrehívta, titkos párbeszédben megnyugtató s felszó-

litá, hogy a kivántató összeget hozza el. E perczben érkezett meg Attila parancsa is, hogy a romaiaknak tiltva van bár mit — még foglyokat is — vásárolni a hunoktól. De Bigilas teljesen meg volt nyugasztalva. Visszatért jó kedve s mit sem sejtve utazott vissza.

Attila pedig két nap mulva felszedette sátrait s fővárosa felé indult. Nem sokára pedig elvált a követségtől, hogy nászát Eskam leányával megünnepelje. A követek pedig a rendes uton haladtak. Kétféle ital nevét jegyezte fel Priscus „lamos“ és „medos“ mellyekkel utjukban éltek. Az első méz, az utolsó rizsből készült. Két napi ut után találkoznak III. Valentinian nyugoti császár követeivel.

Végre a király, kísérete s a két követség elérkezének a fővárosba.

Hol volt e vár? Budán, Jászberényben, Szegeden vagy Tokajban? csak egyet tudunk bizonyosan, hogy Magyarhonban a Titiphis mentében. De a várnak elég hű és igen naiv leírását hagyta hátra Priscus.

Attila vára egy dombon feküdt s a vidéket dominálta. Egy roppant palota vala, jobban bekerített tér, nagyrészen deszkából építve, bástyákkal ellátva. Benne volt a király, kedvenc neje Karka, néhány fiával. Bámulandólag szépen polirozott deszkák rakattak össze, oly szépen, hogy egy darabot képezni láttatának. A királynéé könnyűbb, ékeesebb keces faragványokkal díszített. Fedele négyszögü oszlopokon nyugodott, köztük ékes kisebb oszlopokon fektetett körivek. Nem messze az Oneges, miniszterelnök, háza romai alaku fürdővel, mellyet egy fogoly által építtetett.

Oneges épen oly vitéz volt a csatában, mint böles a tanácslásban, s emelkedését ezeknek köszönheté görög eredete daczára. Szilárdsága, becsületessége s ismeretei által roppant tekintélyre tett szert, úgy hogy a király leg többet rá hallgatott s szívesen bízta rá kedvenc fia, Ellák növeltetését. Különben is elég szökevény találkozott udvarában.

Attila roppant fényes bevonulást tartott. A helység hölgyei valának először két hosszú sorban felállítva, s fátyolaikat egyenkint ivalakulag átellenben kiftarták, mellyek alatt hat fiatal szép leányokból álló csoportozat ment énekelve szitve verseket a király tiszteletére Oneges házától a királyi lak felé. Kivül állt a miniszterelnök neje rabnői kíséretében, tálakban hussal és borral. Az előtte elvonuló királyt fölkérte, hogy az ebédet fogadja el. A király fejintéssel elfogadta — a legnagyobb kegy alattvalója irányában. Négy férfi emelte föl ezüst tálan s a király evett és megköstölá a bort lováról le sem szállva.

A követeket estebédre a miniszterelnök neje fogadta el. Másnap beszéltek magával Onegessel, mert Theodosius ezt választá maga s Attila közt birónak. Remélte őt is maga részére vonhatni. Maximin a császár titkos szándokáról mit sem tudott, de a miniszterelnök határozata, hogy az ajánlatot el nem fo-

gadja, szavai — hogy kedvesebb Attilánál a rabszolgaság, mint nálok a szerencse s tisztelet, — mutatók, hogy mit sem várhat.

Karka királynénak ezután Priscus átnyujtá az ajándékokat. Palotája szőnyeggel volt beterítve. Egy párnán ült a királyné s körülötte eselédjei. Ezyik oldalon a férfiak másikon nők. Ezek arany s ezüst fonalakkal ékesíték a férfüöltönyök kelméit. Midőn távozott, Attilát s palotája előtt Onegest törvényt tartani látta. Komoly és parancsoló volt tekintete. Törvénytársék után a barbarok követeit fogadta el. Végeztével Priscus a nyugoti birodalom követeihez csatlakozott s kölcsönösen elpanaszlák egymásnak bajaikat. Szabadon kihallgatatlanul társalogtak, mert őr sehol sem volt látható. Tisztelet és bámulat szavaival halmazák el a rettegett barbárt s komoly sejtelmökben megegyezének: mikép hazájokat a hanyatlás fokán látják. A párbeszédet Oneges szakítá félbe, ki Priscusnak jelenté: Attila névszerint jelölte ki a követeket, kiket egyedül fogad el. Komoran tért Priscus sátrába, hol tudatták vele, hogy Attila ebédre 9 órára (délután 3 óra) parancsolá.

Egy hosszukás teremben tartatott a lakoma. Törpe asztalok s körülötte székek, ugy hogy azok körül 4—5 ülés vala. Középbén egy állvány s azon Attila asztala s nyugágya; mögötte egy másik s mindkettő tarka szőnyegge beborítva. Attila már ben volt s midőn a követek beléptek, csészékben bort nyujtának nekik. A királyt üdvözölve kiitták ezeket, mielőtt leültek volna Attila mögött Oneges s szembe vele két királyfi ült. Ellák atyja nyugágján tiszteletteljesen, lesütött szemekkel foglalt helyet, de igen alatt tőle. A követeknek balra jelletek helyet. Berich egy nemes hun mellett.

Miután mindnyájan helyet foglaltak, egy pohárnok borral telt facsészét nyujta a királynak, melylyel ez egyik vendégét üdvözlé. Felállva köszönte meg ez, vette át a háta mögötti pohárnoktól az aranycsészét s ürité ki a király egészségére. Aztán a követekre került a sor, végre a többi vendégekre rangjok szerint mindnyájára egyforma ünnepélylyel — mert minden vendég háta mögött állt egy pohárnok.

Az üdvözletek végeztével az udvarmesterek hússal telt csészéket tettek föl az asztalra — mindnyáját ezüst tálon. Csak a királyé volt fából — a vendégek poharai csészéi arany vagy ezüsthöl valának. Aztán megnyiltak az üdvözletek, mint előbb annyi ünnepélylyel. Ujabb étkek, ujabb üdvözletek. Azután befött gyümölcs hordatott. Hanem az üdvözletekben többé nem volt rend tartható.

Estefelé midőn a fáklyák meggyujtatának, két dalnok lépett fel, s énekelt hőskölteményeket Attila tetteiről. Zaj és lelkesedés most határtalanul kitört. Szemökben szokatlan fény, arczokon rémletes kifejezés, sokan sirtak örömben a multért vagy a vágy miatt hasonlót tehetni jövőre. A bárdokat bukfen-

cenezők váltották fel, kiknek arezfintorításai, tréfái hangos nevetést idéztek elő. Csak Attila arcza nem változott. Komoly maradt a dalnokok éneke, hideg a bukfencenezők tréfái alatt — egy vonás, egy szó, egy mozdulat nem árult el belmozgalmat. De midőn legifjabb fia Irnák (vagy Ernák) belépett, sugárzottak szemei az öröm miatt. Közelebb vonta s megsimogatá fürteit. Bámulva kérde Priscus ennek okát szomszédjától, ki felelte neki, hogy egy jóslat nyomán ezt hiszi családja fentartójának, s innen a forró szeretet.

E perczben egy ember — jobban egy szörny lépett be. Pupos, törpe, görbelábu, orr nélküli dadogó örült mór vala ez — kinek megláttára zajos nevetés, dobogással törtek ki a vendégek. Zerkon vala a neve, udvari bolond minőségben. Afrikaiktól a romaiakhoz s innen a Buda udvarába került. Buda vitézi öltönyt adatott rá, s gyönyörködött mint tesz roppant kardjával harezi mozdulatokat. Zerkon azonban megszökött, de Buda nem nyugodott, míg a romaiaktól vissza nem kapta. Ekkor vallatá — s Zerkon őszintén kimondá, hogy minden elégültsége mellett is szökésének nagy oka van: hogy Buda nem adott neki nőt. Az eszme megtetszett a herczegnek, s egy kegyvesztett palotahölgygyel megajándékozá. Buda halála után Attila Aetiusnak ajándékozá, kitől Byzanczba került, s ott vette rá Edekon, hogy visszajöjjen és nejét követelje. A vigasság ünnepelt hőse aztán Zerkon leve, honnan a romaiak éjfélfelé visszavonultak. Nem sokára ezután Kerka királyné tisztelte meg őket egy pompás és vig lakomával udvarmestere, Adamis palotájában. A király utóbb még adott egy lakomát, melyben Maximinussal többet és barátságosabban beszélgetett.

Mindazáltal a követek sem kihallgatás, sem elbocsáttatásukat nem nyerték meg. A király őrszemmél tartotta őket, a nélkül, hogy ezt észrevették volna. Meg akart győződni ártatlanságukról, külön akarta választani a bűnösöket. Két hónapig tartotta udvarában ama kormány követeit, melly őt saját emberei által akarta megöletni, egy tekintetétől függött ezek élete, megölethette volna őket a népjog sérelme nélkül. Egy bíró higgadtságával akarta a bűnöst a büntelentől elválasztani, hogy a barbar főnök becsületessége kitűnjék a civilisált világ ármánya felett, hogy csalhatlan bizonyítványok legyenek kezében, s annál inkább kitűnjék a megvetett udvar aljassága. Thierry megjegyzéseként, ez határtalan gögijének volt műve.

Csak miután a nála maradt követek becsületességéről meggyőződött s Bigilas már utban volt, engedte meg a követségnek visszatérni. Berich kísérete mellett, fényes ajándékokkal elhalmozva indulának el Byzancz felé.

Bigilas nemsokára visszaérkezett Eslla és hun örök felvigyázata alatt. Hogy minden esetre elkészülve legyen, 100 font aranyat hozott magával egy bőr erszénybe pakolva. Tizenhatsz éves fia is vele volt. Alig érkezett Attila

palotájába, mindkettő fogva vitetett a király elé. Málháik közt megtalálták az aranyat, s Attila színlett bámulattal kérdé: mit akar ezzel?

Bigilas zavarodás nélkül felelt. A kíséret tartása, öszvérek, lovak vásárlása, foglyok visszaváltására.

— Hazudsz nyomoru állat! — mond dűhbel a király — de hazugságod nem fog megmenteni. Nem tartástokra, vásárlásra vagy foglyok kiváltására hoztad. Különben is tudtad, hogy mindezt eltiltám.

Testőrei megragadták a tolmács fiát meztelen kardjokat felé tarták, s a király kimondá, hogy kérelhetlenül megöleti, ha mindent meg nem vall. Bigilas eszméletét veszelve terjeszté ki karjait a bakók és Attila felé s kétségbeesetten kiált:

— Ne öljétek meg fiamat, ő ártatlan, én egyedül vagyok bünös!

És elmondá a Chrysaphius által szőtt áruulás minden pontját, tervöket, a titkos párbeszédet Attila figyelmesen, nyugodtan hallgatta végig, Bigilast lánczra verette, fiát szabadon ereszté s visszaküldé Byzanczba, hogy még 100 font aranyat hozzon, mint váltságpénzt atyjáért.

Bigilas fiával Esla és Orestes utaztak mint követek. Elfogadtatván a császár által Orestes nyakába akasztá a bőr tarisznyát, mellyben a 100 font arany volt s úgy jelent meg a trón előtt. Esla így szólt:

— Attila a Mundzuchus fia s Theodosius mind ketten nemes szülők gyermekei. Attila atyjához méltó maradt. Theodosius elfajult. Adót fizetvén Attilának rabszolgájává lett. S most e nyomoru elfajult rabszolga ura ellen cseleket hány. Ő tehát bünös s Attila nem szüendő meg bünét kikiáltani, mignem eunuch Chrysaphius ki nem adatik, hadd lakoljon.

Theodosius minden mocskot elszenvedett, melly rá halmoztatott. A palota a legnagyobb mozgásban vala, mert az eunuch nem volt hajlandó fejét kockáztatni s a császár nem elég erős a kegyencz ellenében valamit tehetni. Mindent elkövettek mivel a hun királyt megengesztelheték. A consul-követek, s épen azok, kiket Attila kijelölt, elküldettek, s a perzsa souverain nem nyert annyi tiszteletet, mint a Mundzuchus fia. Minden akaratát megelőzték, mindent elkövettek megengesztelésére. Gazdagabb ajándékok érkeztek, mint valaha. Bigilast — mint boszuja csekély tárgyát — szabadon ereszté ugyan, foglyokat is engedett haza váltságpénz nélkül, hanem a Chrysaphius fejét untalan követelte.

Csak a következő 450-ik év vonta el tőle figyelmét. Nagyobb dolgok foglalák el: egy napon egy órában érkezett két követség Theodosiushoz és Valentinianhoz, Byzanczba és Ravennába: „Attila az én uram s a tied parancsolja: szervezz számára palotát, mert jön!”

A BALKÁNIHARCZ.

(HISTORIAI REGÉNY.)

JÓKAI MÓRTÓL

(Folytatás.)

III. Török paradicsom.

Ali basa maga építteté az egész Janinai várkastélyt s olyan böles volt, hogy az építőket, a mint a kastély elkészült, minden hir nélkül eltevé láb alól, s így egyedül maga ismeré palotája titkait. Titkos kijárások, hallgatkozó rejtekek voltak minden épületben, s az egyes sáncztömbök, mik külsőleg olly elkülönözötteknek látszottak, földalatt járó utakkal úgy össze voltak kapcsolva, hogy a legészrevétlenebből keresztül kasul lehetett rajtok járni. E sajátságokat később nagyon keserűen tapasztalák Ali basa elleni.

A három bey palotáját egészen köröskörül lehetett járni egy rejtett folyosón mind földszint, mind az emeleten, s e folyosóról még csak sejtelve sem volt egynek is a bennlakók közül: az öles vastagságu falban volt az, a két ablakor között s belőle majd mindenik szobába nyíltak nesztelen ajtók, néhol az ablakok közül, másutt tükrök háta mögött, vagy a felemelt padlat alól, mik kulcs nélkül, rejtett rugók után fordultak el nesztelen sarkaikban s olly pontosan zárultak, hogy nyílás sehol sem maradt utánuk.

Ali basa ott áll a vigalom termében, a nélkül, hogy valaki észrevette volna. Egy nagy corynthi szobor mellett áll; a Mekka fekvését mutató fekete tábla helyén lépett ki. Nem kell tartania tőle, hogy valaki oda nézzen. Azt a helyet, mellyhez imádkozva kell fordulni, kerüli most mindenik szem s félne találkozni azon arany betűkkel, mik a Kaába tábláján ragyognak.

Most a vigadás órája van. Most nem kell a mennyei paradicsom, mert itt van a földi; most nem kérdezik sem Mahommedtől, sem Izrafil angyaltól, hogy minő bor folyik a Tubafa gyökereiből; lángolóbb, lelkesítőbb az, melly a serlegekben villog; a húrlik is eltakarhatják fehér kebleiket, piros arcaikat, mi-csodák ők azon földi angyalokhoz képest, kik e világi ékességgel ittasítják a halandó sziveket! Aztán Mahommed rosz proféta, nem értett ő a paradicsom elrendezéséhez; nézze meg azt, a mit Muhtár bey rendezett; valóban tanulhat tőle.

Mahommed csak azt gondolta ki, hogy hetvenhét hűri ölelése fogja örökké boldogítani az idvezült mozlemint; elfeledte a legjobbat; néha néha, úgy ezer esz-

tendőben egyszer nem volna-e idvesség, ha a mozlemin szomszédok megese-
rélnek hírijaik gyülekezetét s új zamatú csókok által, eddig nem ismert bájak él-
vezete között kezdődne újra a megdicsőülés. Így már érne valamit Mahommed pa-
radicsoma; az ember szinte alig várná, hogy lejárjon az a kis millenium, s ha azu-
tán ezer, meg százezer, meg millioszor ezer esztendő múlva, — mert kitélik
az mind az örökkévalóságból, — ismét visszajutna az ember az eredeti het-
venhét lyánkához, milyen kedves volna a viszontlátás!

Ezt felelte ki a proféta a maga paradicsomából és Muhtár bey volt az a
holdog, kinek ezt a gondolatot megsúgta a Malach Tavaif tündér a kis Bajram
ünnep alatti bójtben, midőn aludt, s ki azt rögtön tervbe is vevé testvé-
reivel.

Mindhárman egy házban laktak, mind háromnak volt külön háreme, és az
mind számra, mind szépségre bizonyára meghaladta azt, melylyel a tulvilágon
kecsegteti őket Monkár és Nakir angyal.

A Bajram ünnep után tehát jó bort adván testvéreinek Muhtár bey, azt
mondá nekik:

— Cseréljük el háremeinket.

Solimán bey rögtön kezét adott, Vely bey elébb nevetett rajta, azután
azt mondta, hogy ő nem egyezik bele.

A másik két testvér erősen kikaczagá ez együgyűsége miatt; nevetséget
csináltak belőle, s azután átvették egymás hölgyeit s másnap és a későbbi na-
pokno azzal boszanták Velyt, hogy elkezdék magasztalni előtte az elcserélt
odaliszkokat, mindenik elmondá, hogy mi új bájt fedezett fel ez és amaz baya-
déren? mily szokatlan villogása a kék szemnek, a ki Muhtár bey kegyence
volt, s kiért cserébe epedő zsidólányt adott Szolimán neki, ki ha egyszer át-
öleléd, hozzád tapad, átolvad, mintha két láng olvadna egymásba.

Vely mind mosolygott e dolgokra, de csak azért a fejét csóválta; végre
kivallá, hogy háremét ő azért nem cserélheti el, mert van közte egy albán
hölgy, a kit ő nem vett, sem rabolt, hanem önkényt jött el vele, s annak ő
megigérte régen, hogy soha el nem hagyja, és nem is adná azt sem mindket-
tőjük háremeért, sem egy egész országért, tele asszonyokkal.

A két testvér megnyugtató Velyt, hogyha olly igen szereti azt az
egyét, vegye ki a többi közül, és tartsa magának, és azután ne különczködjék.

Így aztán Vely bey is ráállt az atyafiságos osztályra s kivéve Xeliantét,
a többit átengedé.

A nagy Bajram utolsó éjszakáját tüzte ki Muhtár bey a nagy paradi-
csomi vigalomra, meghívá öcseseit magához és magát Mahomedet, a profétát,
hogy tanuljon tőlök idvezülni, s rendezze a szerint a mennyországot. E végett
neki is divánt tétetett hármójuk közé, poharat, tányért adatott elé, s megha-

gyá az odaliszkoknak, hogy poharába szorgalmasan töltögessenek, s mellé ülven iparkodjanak őt mulattatni.

A török főuraknál illy kigúnyolása a vallás eszméinek nem rendkívüli dolog; azon időkben az istentagadás egész a nyílt botrányokig ment; csupán a köznép fanatismusa és hitbéli kegyessége teszi ezt még egyszer olly kirívóvá.

Ali bég fiai tehát meghívták a profétát magukhoz vendégül, s rajta voltak, hogyha megjelen, meg ne unja magát közöttük.

Az odaliszkok sorban énekeltek, tánczoltak, s a testvérek ítélgették, hogy mellyik a legszebb, mellyik a legédesebb közülök?

Mind a tánczban, mind az énekben legkitünőbb volt Rebekka, Muhtár bey szép zsidóhölgye és Lizza a kék szemü bayadér, a ki Solimán kegyenceze volt. Nem leheté elhatározni, hogy mellyiket illeti a diadal? Utoljára együtt tánczoltak.

— Nézd — szólt Muhtár, gyönyörtől ragyogó szemekkel — láttál-e ennél szebb termetet? mint a bán fa virágos ága, ugy hajlik jobbra balra, milly negédes, midőn fejét hátraveti, s szemével epedve rád tekint, nem vagy-e oda a gyönyör miatt? Föld szeretnék lenni, hogy lábai rajtam járjanak; vagy levegő, hogy köröskörül ölelhetném minden ízét.

— Valóban gyönyörű — helyeslé Szolimán — ha e másik nem tánczolna mellette, ő volna az első csillag az égen. Ah de egy mozdulata ennek több, mint amannak egész élete. Az csak nő, de ez tündér. Az megöl, de ez halottból elevenné tesz.

— Igazságtalan vagy Szolimán — monda Muhtár — te csak szemed után ítélsz, ha ajkaidtól kérdenél tanácsot, igazabbat mondanának. Izleld csókjaikat s akkor mond, hogy mellyik édesebb?

Ezzel inte a két odaliszknak. Rebekka a szép zsidóhölgy szerelmes bágyadással veté magát Szolimán keblére, mig Lizza tündér könnyüséggel ült térdére, s az ittas bey édes mámorral izlelé majd az egyik, majd a másik csókját.

— Rebekka ajka forróbb, de édesebben csókol Lizza. Az kinez, emez boldogit, Rebekka csókja mákony, melly édes kabulásba hoz, de Lizza csókja édes bor, melly felvidit.

— Legyen Lizza csókja édes bor — kiálta közbe Muhtár — de Rebekka csókja mennyei muskavit, mellyet csak az idvezültek izlelnek, és a ki izleli az idvezül!

S azzal Muhtár bey ragadá ölébe a két odaliszkot, hogy ítéletet hozzon ajkaik édessége felől. Irigylésre méltó perpatvar! A perlekedő felek egyike sem tudta, hogy mellyiknek ítélje az elsőséget? Végre Vely beyt hívták fel bírónak, ki már akkor aludt, mellettök ülven a divánon s elnyomva a bor ál-

dásaitól, Xelianthe ölébe hajtá fejét. A két testvér felkölté őt, hogy tegyen közöttük biróságot a csókok édessége felől.

Sok bajba került megértetni az álom és mámor kábitotta beyjel a kérdést, melyet midőn megértett, azt felelte rá:

— Legédesebbek Xelianthe csókjai.

S azzal ismét átölelte a kedvencz nőt, és fejét keblére nyugtatva, aludt tovább.

— Eh! — kiálta fel ekkor Muhtár — mit kérdünk tőle itéletet, midőn itt ül közöttünk maga a proféta, tegyen igazságot ő közöttünk!

És e szavakkal az üres helyre mutatott, mely negyediknek volt hagyva, melly helyen arany és ezüst tálakon halmozva volt az étel s átlátszó kristály serleg megtöltve borral.

— Jó Mahomed! — szólta Muhtár az üres helyhez beszélve — te életedben sok szép asszonyt szerettél, a paradicsomban is elég módod van benne, ám jelentsd ki nekünk ime: kettőnk hölgye közül mellyik a szebb, mellyik az édesebb? Láttad őket tánczolni, hallottad énekelnit, most itéld csókjajukat.

Azzal inte a két hölgynek, s azok az üres divánra ülve kétfelől, úgy tevének, mintha egy közbenülő alakot ölelnének át karjaikkal, s a legforróbb, a legzamatosabb csókokat szórták a levegőbe.

— Nos hozz itéletet Mahomed — szólta ittas merészséggel Muhtár, és felragadta a kristály serleget az üres hely elől s feltartva azt a levegőbe, felhevült arcczal kiálta:

— Ime idd ki ezen serleg bort annak az egészségére, mellyiknek a diadalt adod.

Ali basa borzadva, iszonyattal eltelve hallá e szentségtelen vakmerő szavakat rejtekéből, s kivonva övéből pisztolyát, nagy csendesesen felhúzá annak sárkányát.

— Igyál Mahomed! — kiálta Muhtár, magasra tartva a serleget. — Igyál a diadalmas hölgy egészségére. Mellyike legyen az: Rebekka-e vagy Lizza?

Azon pillanatban egy dördülés hangzott a teremben, s a feltartott kristály billikom milliom darabra törve hullott szét Muhtár bey kezéből.

Ijedten ugrott fel mindenki helyéből; mire széttékténeek, senki sem volt a teremben, csak a három testvér és a hölgyek. Csupán azon a helyen, honnan a lövés jött, látszott még a gomolygó kékes füst, melly nehézkesen kezdett omladozni. Körül senki a ki fegyvert viselne, és azon az oldalon sem ajtó, sem ablak, mellyen valaki be és ki járhasson.

Künn a minarékből hangzott a muedzímek hajnali imája:

„La illah, il Allah; Mohammed razul Allah!“ (Egy az Isen, az Allah, Mohammed Allah küldöttje.)

Ali basa nem üldözé a szökevényeket. Az nap egész reggelig imádkozék. Be volt zárkózva legbelső szobájába, hogy ne lássa senki, mit cselekszik? Azt tevé, a mit hetven év óta soha, — sirt. Egy óráig meg volt törve hajthatatlan lelke. Tehát azon nő, a kit jobban szeretett, mint életét, az adja a legelső jelt a közelgető balsorsnak, hogy itt az idő a küzdelemre. Hadd menjen. Legyen az ő fátyola a legelső zászló, melly hadseregeket hoz Janina ellen. Tepelenti nem akadályozza őt meg futásában. Egy óráig gondolt reá, és ezen óra siralom órája volt, azután gondolt a vészre, melly jóslatok felhőjében közelgett reá s szive megkeményült bele. Ali basa nem azon férfi, a ki lekönyörgi magáról a veszélyt, hanem az, a ki szembe megy rá s azt kérdi tőle: hol késsel olly sokáig? Előhivatá a Nimetullahita dervist, kit várában tartott rég idők óta, s jóslatokat szokott tőle kérdeni.

Tepelenti tanácsot nem fogadott el soha senkitől, de meghallgatá az örültek, a jólok szavait, csillagokból, indu varázslatokból szeretett tanulni, s azoknak mondásai befolyással voltak tetteire.

A dervis roskatag vén ember volt, ki tudja hány éves lehetett? az életet régóta csak a bűvészet tartja benne. Minden este rézlapokra fektetik száraz elaszott tetemeit, s bedörzsölik érző inait balzsamokkal, így él meg egy napról a masikra.

Két néma eunuch vezeti Tepelenti elé, s lábait alája rakva, előtte leülteték.

— Szikhám — szól Ali a dervishez. — Rosz napok közeledtét érzem! Kardom egy éjszaka megrozsdásodott hüvelyében, paizsom, melly vert aranyból van, végtülvéig repedt, egy levágott fő, melly elgurult előlem, úgy hogy nem találtam meg, elém jött az éjjel s halálomról beszélt; s álmomban fiaimat láttam a profétával vendégeskedni. Nem kérdelem mit jelentenek ezek? Mert tudom. Miként télen ellepi a varjúsereg az ó mecsetek tetőit, úgy fognak reám szállani esküdt ellenségeim. Vén vagyok már nekik s hallatlan dolog, hogy hetvennyolcz évet érhessem egy ember az ozmanlik között, a ki gazdag és hatalmas. Jöjjenek. De tudni akarom, hogy ki lesz az első, a ki megtámadand. Ennek a nevét mondd meg nekem.

A dervis erre egy fatáblát hozatott elé, a millyenen ételt szoktak felhordani, rá egy üres üveg poharat helyezett, s azon egy vékony bambuszsnádat fektetett keresztül. Akkor felírta a fatáblára a török alphabet huszonkilencz betűjegyét, s azzal háromszor leborulva szétterjesztett karokkal a földre, ujjai hegyét az üveg körül a fatáblára tevé, s szeméit merőn a pohár közepére szegzé.

Mintegy negyedóra múlva elkezdett a pohár zengeni, mint mikor valaki a megnedvesített ujját huzza végig a szélein, a zengés mindig erősebb, hangosabb lett, utóbb a pohár megmozdult a fatáblán, s a keresztbe tett pálczi-

kával együtt el kezdett forogni, végre olly sebesen forgott, hogy a pálczát nem lehetett megkülönböztetni rajta.

Ekkor egyszerre elvevé ujjait a tábláról a dervis, s a pohár rögtön megállt. A pálcza hegye épen a Ghain betűn állt meg *).

— Jegyezd meg magadnak e betűt, — szólt a dervis: — Ghain G betű. S azután újra kezdé e tüneményt, s a forgó pohár egyenként e nevet betűzé ki:

„Ghaskho bey.“

Az utolsó betűnél megállapodott és többé nem fordult el.

— Nem ismerek illy nevű embert — szólt Ali elcsodálkozva azon, hogy ő kinek annyi hirhedett nevű ellene van, épen attól tanuljon rettegni, a kinek nevét sem hallá.

— Hol lakik e férfi? kérdé tovább a dervist.

Az újra kezdé a varázslat mütételét, s most a tánczó pohár e szót betűzé ki:

„Sztambul.“

Elég volt.

Ali inte az eunuchoknak, hogy a dervist visszavezethetik.

Ekkor negyven albán katonát hivatott be a várórségből, s fejenként mindeniknek ajándékozott húsz aranyat.

— Ez előpénz. Nekem egy ember halála kell, a kinek csak nevét és lakását tudom. Neve Gaskho bey, lakik Sztambulban. Ezen ember feje annyi aranyat ér előttem, a mennyit nyom. A mellyitek elhozza, megmérheti azt. Ha csak halála hírét hozzátok, az első, ki azt tudomra adja, kétszáz aranyat kap; ezeret, a ki őt megölte.

Az albánok rövid ideig tanakodtak egymás között, azután megígérték, hogy ha csak valósággal élő ember az a névszerinti bey, halála bizonyos.

Dél tájon maga elé hivatá fiait Ali. Nem szólt nekik semmit aggodalmairól, a mult éjszaka tüneményeiről és látásairól, hanem oda ülteté őket maga körül, kezét egyenként megcsókolván fiait; balról ülteté Muhtár beyt, jobbról Velyt, szemközt Szolimánt.

Legelőször Szolimánhoz beszélt.

— Legifjabb vagy és legmerészebb, holnap a tengerre kell szállnod, hogy három hajóval Sziciliába indulj, ott megrakva hajóidat kénkövel, rögtön visszajösz, és egy napot sem mulasztasz.

Szolimán kedvetlenül viszonzta.

— Óh atyám. A tengereken most a passat szelek uralkodnak, ki merne

*) A nálunk most divatazó asztaltánczoltatás és kopogó szellemek csudáinak e faja régóta ismeretes volt az arab dervisek előtt.

most hajóval a hullámokra szállni? A tenger minden szörnyei a felszínen úsznak, várva, hogy kit nyeljenek el? s a hajósrém most jár keresztül kasul a vizeken ködhajójával, ködembereivel.

Ali basa nem szólt hozzá tovább, hanem fordult Muhtár beyhez.

— Te legravaszabb vagy, még ma elindulsz a Szuliotá kapitáni khoz s felszólítod őket, hogy hadaikkal gyülekezzenek fel Janinára, mind sietve. Bizatást, ígéretet, szép szót ne kiméelj.

Muhtár bey boszúsán fordítá el arczát s a mult éji mánortól nehéz fejét lóggatva, durezásan felelt.

— A hegyek közt most olvad a hó. Minden patak folyóvá van dagadva, madárnál egyéb nem járja most a száraz földet, nem hogy fegyveres hadak mozduljanak ide, vagy amoda; várj egy hétig, míg az áradás elmulik; hiszen nincs ellenség a hátadon, az egész birodalomban még csak egy patkány sincs, melly várad falait fúrja; minek neked most fegyveres nép és lőszerek?

Ali most a jobbról ülő Velynek szólt.

— Te átmégy Mizrímbe, és vásárolsz számomra kétezer lovat. Ezret olyat, melly harczosoknak való, ezeret pedig ágyúk elé.

— Óh atyám — szólt Vely, ki legvénebb és legokosabb volt fiai közt.

— Nem akarom azt a kifogást tenni szavaid ellen, hogy Mizrimben most van a Szamum kezdete, mellynek égető fojtó lehellete elől futni kénytelen minden élő állat, én értem ugyan nem kár, de lovaidd ott veszhetnek, drága lovaidd. Ezt tehát nem mondtam. Hanem azt kérdezem tőled, miért gyűjtesz te hadsereget, lovakat és lőszert minden ok és előre látott veszély nélkül? E hadikészület nem fogja-e a padisaht ellened haragra gerjeszteni s majd épen az által, hogy védelemre készülsz, hivod fel magad ellen a harcot?

Ali basa felkaczagott, a mi neki ritkán volt szokása.

— Valóban rajtam a sor, hogy előttetek bebizonyítsam, miszerint nincs igazatok. Ebédeljetek nálam és legyetek vigan. Ebéd után megfogjátok látni, hogy a tenger nem viharos, a vizek nem áradtak ki és a Szamum nem fojtó. Nekem van talizmánom, melly benneteket erről meggyőz.

Azzal ott vigadott együtt fiaival késő délutánig, ebéd után folyvást suttogott néma eunuchjaival: akkor elvezette fiait magával a vöröstoronyba, mellynek ajtaját akkorra kinyitattá.

Itt egy teremben állapodott meg velök, mellynek egyetlen nagy félkerek ablakán át az acheruzi tóra lehele látni. Az ablak vas rostélylyal volt fedve. Itt leült velök a nargylát szívni és kávézni.

A fiak jobb szerettek volna felmenni a tetőre s ott a szabad kilátáson végezni e délutáni mulatságot, de Ali tréfásan jegyzé meg, hogy a szabadban

most hideg és meleg szél fúj. Valaki megizzadhat a számuától, s meghűlhetne a passat széltől.

A mint ott szüresölék csészéik nedvét, ime evező lubiczkolás hangzik a torony alatt, s a fiak három nagy dereglyét látnak a tó felszínén evezni, mellyen háremhölgyeik ültek; a dereglyéket az ismerős eunuchok hajták.

A három bey arca felderült, a mint hölgyeiket látták ott a vizen evezni, s Muhtár bey pajkosan ságá Szolimán fülébe:

— Valyon az öreget nem kellene-e szinte a társaságba venni?

Ali meghallá a sugást és elmosolyodott rajta.

— Valóban szép hölgyeitek vannak, — monda fehér szakállát végig simítva. — Nem csudálom, hogy úgy szerettek ide haza lenni s hideget, meleget találtok a szélben, a mi pedig nem egyéb, mint Allah lehellete, és a mi Istentől jó, az nem lehet rossz. Hanem hölgyeitek szépek. Én a mult éjjel egy álmat láttam. Előttém a proféta jelent meg, és azt mondá, miszerint ti felszólítottátok őt, hogy mondja meg, mellyik hölgyeitek közül a legszebb, a legédesebb?

A fiak bámulva és megrettenve néztek össze.

— A proféta azt válaszolá — folytatá Ali mosolyogva, — hogy hozzá nem illik, miszerint ő jöjjön a ti hölgyeitekhez, hanem menjenek azok ő hozzá. Tehát én elküldöm őket a paradicsomba.

— Mit teszesz? — kiáltának mind a hárman megrémülve.

Ali egy ezüst sippal éles füttyentést tett s e jelre mind a három dereglyéből kiránták az eunuchok a rejtett csapokat, mik azoknak fenekébe voltak fúrva s maguk kiugrálva a vízbe, ott hagyták a dereglyéket a tó közepén.

A hölgyek rémülten sikoltának fel, a mint a víz minden oldalról a dereglyékbe kezde tódulni. Egy rémítő halálordítás tölté be a léget.

Muhtár dühösen rohant az ajtónak, s azt zárva találván, tehetlen erővel készült kifeszíteni; míg Szolimán az ablak vasrostélyzatát ragadá meg két kezével s azt hívé, hogy az egész tömör épületet képes lesz megrázni karjaival. A kékszemű albánleány és az epedő zsidóhölgy, mindkettő halálfélelemmel nézett fel a zárt ablakra, szép tagjaikat már a hullám kezdte nyalni.

Csak Vely bey állt mozdulatlanul. Hisz ő semmit sem vétett, hisz az ő szép görög hölgye nem boszantá a profétát az orgiák szerelmi versenyében; egyedül őt szerette, egyedül ő általa volt szeretve, és az is ott vész el a többi között.

A dereglyék mindig jobban elmerülnek; a kiáltás mindig kétségbeesettebben hangzik; a két fiu látja hölgyei halálát, s nem rohanhat őket megszabadítani: csak egyet sem menthetnek meg; most egy végső jajkiáltás! a dereglyék elmerültek, néhány perczig tarka fátyolokkal, turbánokkal s fehér ka-

rokkal és omlatag fürtü fejekkel van ellepve a viz, azután csak a turbánok úszkálnak egyedül a vizen.

Szolimán kétségbeesetten zokogva rogyott le az ablaknál, míg Muhtár egyre dühödten rugdalta az ajtót, mintha saját lármájával akarná elnyomni a haldoklók segélykiáltását. Csak Vely bey nézett némán keserűen az utálatos habokra, mellyek egy percz alatt három mennyországot nyeltek el.

Távol, nagyon távol látszik az emelkedő hullámok tetején mintha valami fekete usznék. Ki tudja mi az? Talán egy e hölgyek közül. Egy perczben eltűnik a hullám völgyeletben, másiban ismét felvetődik; valyon melyik lehet az? Mindig messzebb messzebb távozik. Valyon megmenekülend-e. A görög hölgyek jól tudnak úszni.

Ekkor felkelt helyéből Ali basa, s mosolyogva monda fiainak:

— Bizonyára úgy hiszem, hogy többé nem lesz rátok nézve sem a tengervihar, sem az áradó viz, sem a Szamum szele olly ijesztő, mint volt órák előtt. Induljatok minél hamarább. Mire visszajöttök, új háremet fogtok itthon találni, melly elfeledteti a régít.

Azzal elhagyá őket.

Szolimán és Muhtár rögtön útnak indultak. Jaj annak, a kin ők most a megbántó helyett boszújokat fogják tölteni!

Csak Vely bey maradt még ott az ablaknál és nézte a vizet, a mig elsötétült az est, és gondolkozott Ali basáról. Testvérei átkokat szórtak apjukra, ő egy szót sem mondott. Azok ki fognak békülni hamar; — ő soha *).

P A R I S I N A.

LORD BYRONTÓL.

FORDÍTOTTA SZÁSZ KÁROLY.

15.

Szól a kolostor harangja,
De olly gyászos mély a hangja,
Szól e szürke vén toronyban,
S meddig el hat, véle nyomban
A szivekben siralom van.
Halld! A hymnus szava zeng
A halottakért eseng.
S élőkért is, a kiket már
A halál vár.
Egy bucsuzó lélekért szól

*) Ez tény Tepelenti Ali életéből, hogy fiai háremeit, minthogy azokra nagy befolyással voltak, az acheruzi tóba fojtatá.

A hymnus, melly égbe kél
 S tompa harang a toronyból
 A halálnak révinél.
 — Hallani kín, látni szörnyebb —
 A gyóntató lábainál
 A büzös térdelve görnyed,
 A kopasz földnek fölötté
 A vérpad is készen ott áll,
 És az örök körülötte.
 Áll a bakó, pallosával készen,
 S valyon biztos, gyors csapása léssen,
 Próbálgatja jó-e éle
 Nem csorbult-e meg mióta
 Utoljára sújta véle;
 Nincs-e rajta rozsdá foltja?
 Néma körben sokan állnak s nézik
 Az iszonyú történetet
 Hol apa mond itéletet,
 S parancsára ön fia elvérzik!

16.

Fényes mosolygó alkonyóra,
 A nyári nap száll nyugovóra,
 Melly a midőn e szörnyű napra felkelt,
 Sebes záporral sírátá a reggelt.
 De kiderült s alkony sugára
 Mosolyg az elítéltnek homlokára,
 Midőn a gyóntató elé omolva
 Bűnét megtörődötte panaszolva
 Kéri az utolsó szentséget
 S a szent ember áldása végett
 Várván az oldozást bűnéért
 (Feje lehajtva, megtörve a két térd)
 Csupasz nyakán, elomló fürtjén
 Szeliden játsz' a tiszta napfény.
 De fényesben töri meg a sugárt
 Nyaka mellett a szörnyű élű bárd,
 Rajt a sugár olly rémesen rezeg!
 Oh! iszonyú pillantatok ezek!
 Maga az esti csillag elborult
 Nagy a bűn — iszonyú a törvény,
 És a ki látta, szíve elszorult,
 A rettegés láza gyötörvén.

17.

Elzengett már a búcsu-ima s ének,
 Azo fiának s hölgye kedvesének.

Minden büne el van mondva sorra,
 Végperceit kergeti az óra,
 Szép palástját válláról letépték,
 Most lemetszik fürtje fényes ékét.
 Meg van! tövig le van nyirva,
 Gyöngyös öve is leoldaték, a
 Parisina drága ajándéka,
 Hogy ne szálljon véle sirba!
 Halálában még ennyit se
 Hagynak meg, hogy ékesitse.
 Kendőt is hoznak szemére,
 Nem! fellázad büszke vére
 S nem engedi, hogy e szégyen
 Jele szeme előtt légyen.
 Minden elnyomott érzése
 Őszve gyűlt a megvetésbe;
 Minek is szemén a kendő,
 Hiszen százszor szembe ment ő
 A halállal a csatatéren.
 „Nem! tied lehelletem, vérem,
 Kezemen láncz — de legalább halálom
 Én nyitott szemekkel bevárom
 Vágj“ és alig hogy kimondá a szót
 Fejével a vérpad fölé hajolt;
 A bakó csak e szóra várt:
 „Vágj“ és megvillámlik a bárd
 Le gördül a fej, ontva vérsugárt,
 És mozdulatlan és élettelen
 Vissza esik a megmeredt tetem,
 És leborul a néma földhöz
 Mit minden ere vérrel öntöz;
 Egy végrángás ajkán s szemébe
 Egy kínos görcs . . . és aztán vége.

18.

A nézők is, mint megannyi halott —
 Elfojtott lélekzettel állnak ott.
 De mindeniken át egy percz alatt
 Mint egy hideg villanyütés szalad,
 Midőn a halálesapás lezuhan,
 S egy élet és szerelem oda van.
 S elfojtva bár minden kebelből
 Egy nehéz sohaj gyűrűzik föl;
 De légbe oszlik a sohaj,
 És aztán nincsen semmi zaj
 (A pallosén kül, melly már el süvölte

Hos
 érzelmekt
 atyját kell
 —
 szóra. Az
 —
 embert?
 —
 —
 hát miért
 —
 mert más
 —
 —
 —
 czi, Marc
 —
 —
 gedi, sies
 Juli

A szorult léget rezgéssel betöltve).
 Csak egy: mi metszi át a néma léget
 Vad örült sikoltás, mi lelket éget,
 Mint jajgató anyának bős keserve,
 Ha gyermeke a villámtól leverve
 Lábánál lerogy, — s végnélküli kinja
 Az ég kapuit kétségbeesve vivja,
 Ugy Azo lakja rostélyain ált
 Egy iszonyu hang egekbe kiált —
 És minden szem egyszerre arra néz
 De megszakadt a hang, s a légbe vész.
 Egy nő-sikoj volt — s illy örülten és
 Szörnyen nem szólt még a kétségbesés.
 És a ki hallá, a mint vége már,
 Kivánta, hogy a végső lenne bár.
 (Vége köv.)

A Z U T O L S Ó K Ö.

(TÖRTÉNETI NOVELLA.)

SZATHMÁRY KÁROLYTÓL.

(Folytatás.)

Hosszas szünet állt be. Bornemisszáné elmerülni látszott, Juliának a visszás érzelmektől megeredtek könnyüi. Egyfelől szerelme reményét nyerte vissza, másfelől atyját kellett féltenie.

— Feleség — mondá végre csillapult hangon Bornemissza — jer csak egy szóra. Azzal egyik szögletbe ment s félhangon folytatá:

— Elhamarkodtam a dolgot, . . . nagyon szereti ez a leány azt a mihaszna embert?

— Dehogyan szereti, dehogyan szereti; örvend, hogy megszabadult tőle.

— Igazán? mondá egészen neki vidultan a vezér — igazán nem szereti? De hát miért nem mondtátok ezt elébb?

— Mer is az ember neked szólni, -- hiszen szegény leány épen azért beteg mert más valakit vett a fejébe.

— Kit? — kérdé idegenül a vezér.

— Hát Bocskay Endét.

— Bocskay Endrét? — kiálta hangosan és örömmel Bornemissza — Hej Marcsi, Marcsi!

— Parancsoljon nemzetes uram! — szólt benyitva a csatlós.

— Elmegysz Bocskay András uramhoz, s megmondod neki, hogy ha sebe engegi, siessen hozzám egy szóra.

Julia fölsikoltott; atyja akkor vette észre, hogy bakot lőtt s oda ment hozzá:

— No ne félj bohó leány — mondá a szép selyemlány fürtöket simogatva — csak balkarját sértették meg . . . egy kis karczolás, meglásd egyben itt lesz.

Juliát kicserélték. A beteg leány rögtön lábra állt és sebesen járt le s fel a szobában. Arczára egészséges pir, szemébe az első szerelem szent tüze tért vissza; oly könnyűnek érzé magát, oly boldogság lepte el lelkét! Szive nem fért helyén s keble, mint csermelyhullám szállott, emelkedett.

Nem sokáig kellett várnia. A külső szobában léptek koczogtak és ő ismeré e lépéseket. Arcza hóhalványná lett; lábai nem birták az örömtől, egy székre kellett bocsátkoznia.

Egy talpig vasas katona lépett be; balkarját nyakába felkötte hordá; ezüstös sisakjából vérszín lószór függött le s egyenes kardja végig karczolta a padlatot; arczrostélyzata le volt bocsátva.

— Parancsol vezér úr — kérdé hivatalosan a vezér elébe állva.

— Nem kapitány úr . . . kedves öcsém — mondá vállára ütve — ez úttal a vezér leánya kéret, — s ezzel Juliára mutatott.

— Julia! — kiáltá a lovag sisakját lecsatolva s az örömtől megnémult Juliához közeledve. . . . Valóban Boeskey Endre volt. Azóta arcza szépült és férfiasodott, barnává és széppé tette azt a tábori lég.

Julia még mind nem juthatott szóhoz; csak hófehér kezét nyujtá és mosolygott, hogy könnyüi hulltak belé.

— Megbocsáthat-e Endre? tördelé végre.

— Megbocsátok, megbocsátok?! — kérdé az ifjú ragyogó szemekkel — hisz bal kezét nem nyujthatok, hát csak a jobbal kell magamat boldoggá tenni.

Forrón szorítá a kis odanyujtott kezét ajkaihoz.

— De hát való-e mindez? — kérdé aztán hitetlen arczczal.

— Való minden való . . . csak ne kérdezzen, oly boldog vagyok . . . atyám megegyezik.

— Ah — szólt vidámon Bornemissza — hiszen ezek ismerik egymást, jer lelkem — folytatá nejéhez — hagyjuk őket, beszéljünk mi is a mi ügyeinkről itt a másik szobában. Aztán a végire engem is kihivjatok gyermekek! — kiálta végül az ifjakhoz.

Beszélhetett már azoknak; ott ültek egymás mellett s elfeledték magok körül a világot. Két erős had tönkre tehetne volna mellettök egymást a nélkül, hogy észrevették volna! Mennyit kellett elbeszélni! . . . Legelébb is, hogy milyen mély a seb? Nem veszélyes; aztán hogy volt a múlt s milyen lesz a jövő?

O! különösen ez utóbbi szerelmeseknél oly feladvány, mellyről több édest tudnak mondani, mint a legelső költő a „tavaszról.“

A lámpa hosszú kanócczal égett; a kandalló tüze elhamvadt; de hisz nem is volt reájok szükség; láttak ök a szerelem szemecivel; a boldogság napja süttött reájok s Julián nem látszott többé a betegség; lepkét lehetett volna fogatni vele; ütér, sziv, vér, minden helyén, csak ez utóbbi szaladgált néha le s föl az arczon, ha Endre boldogságról szerelemről beszélt.

Már az is hosszasan tartott, míg Endre büszkesége megengesztelődött, ki soha meg sem is bocsátott volna az egyszeri mellőzésért — ha nem szeretett volna.

Már lefelé hajlott a gönczöl szekere, midőn Bornemissza belépett s a gyönyörű pár előtt megállva gonoszul mondá:

— Hát jó madarak! kéz kézbe s a lámpát koppantatlanul hagyni, — ezért meglakoltok! két hét alatt megtartom a menyegzőt!

Kérdezzetek meg egy leányt, kinek két hét múlva menyegzőt ígérnek azzal, kit szeret, hogy minő álmai lehettek Juliának? . . . Álmodok, álmodok! . . .

(Vége köv.)

REGÉNYES VÁZLATOK.

MŰVÉSZEK ÉS IRÓK ÉLETÉBŐL.

I.

Jules Janin és Beethoven.

Mikép Párizs nagyobbára a politikának él, úgy Bécs csaknem minden idejét a művészetnek szenteli.

Ennek következtése az, hogy a francziák igen gyakran látogatják Bécset. Ha szelid gyönyöreket keresnek, vagy ha heves napok fáradalmaikat akarják kipihenni, elhagyják rendesen ama zajos Babilont, és e nyugodt, e kedélyes hangulatu városban mulatnak, heteket sőt néha havakat. Többen azt is állítják közöttök, hogy Bécs ép annyira francia, mint német város, hogy a zenészetnek kiválóan kedvelt hazája, hol érzik is ép úgy, mint értik a zenét, és hol a világ minden nagy művészei, énekesei, zenészei stb. megfordulnak. Innen magyarázzák aztán egy bizonyos jólét kellemes érzetét, innen a derült hangulatot, melyet mintegy önkénytelen e város légével szivnak be. És indultak légyen bár mennyi aggály, bár mi mély bánat terhelte kebellet, e város falai közt a legboldogabb gondtalanságba megyen át kedélyök.

1829-ben többek közt Jules Janin huzamos időt mulatott Bécsben, s épen a melly napalkonyon elutazandó volt, délelőtt még olly sajtószertű találkozás- és becses ismeretségben részesült, melyet érdemesnek tartá részletesen leírni, — engedjük hát magát e híres feuilletonistát beszélni. —

— Utczán voltam, s már csakis utamra gondoltam — így szól az előadás — midőn egy egészen sajtószertű embert láttam közeledni; — a nép zsbongott körültem, de én csak őt láttam, csak reá figyeltem. — Egy volt ő azok közül, kiket a tömeg sem hágy figyelem és tekintet nélkül; tisztelettel nyílik meg előtte, utat enged, lelke mélyéből üdvözli mindenki, pedig nem tudja hogy hívják, bizalmasan mosolyog mint ismerős elébe, pedig még soha nem látta.

Szóval ilyen embert ha látunk, nehéz ki nem találni azonnal, hogy ez a köznapí emberek felett áll. — Sokan haladtak el előttem, de én csak őt és folyton őt látám. — Feje nagy volt és bozontos, szürke hajzata tömött, de rendetlen fürtökben hullámza vállain, s messziről csaknem oroszlanýfejt mutatott, élénk, de apró szemekben vad szenvedély tüze lobogott s a legsajtószertűbb öszhangzásban volt vékony ajkai gunyos mosolyával. — Léptei aránytalanok, néha sebesen, néha csaknem vándorogva haladók valának; hol jobbra, hol balra tekintve, mosolylyal viszonzá az üdvözeteket, de e nyájas tekintet czéltalan és határozatlan, s a mosoly fájdalmas volt. Szóval látszott, hogy ez embernek csak testi gépezete halad az utczán, de szelleme nincs e földön, nincs az emberek közt.

A legmélyebb részvétet érztem azonnal iránta; mintegy önkénytelen sodortattam lépteit követni, s égtem a vágytól megtudni kilétét. — Hosszas jobbra balrajáráások meg térések és fordulatok után végre a Kohlmarkton levő zenemű-kereskedésbe lépett be. A kereskedő tiszteletdúsan fogadá, sietett székkal kínálni meg, de az ismeretlen állva maradott; szavait nem hallhatám, de alakját az üvegajtón keresztül egészben láthatám.

Társalgási modora sajtószzerű volt; ő beszélt, a kereskedő irt s a beirt szeleketeké mindíg felmutatá: ebből azt következtetém, hogy az ismeretlen süket.

Egyszerre csak megfordult, darabos vonásain elmerültség és mély eszméletjellegei tüntek fel, az ajtóhoz közeledett, izmos jobbát felemelé és felém nyujtá ki; szörnyű zavart lettem, talán látott, talán sejti kémkedésemet? — gondolám magamban, — s már félre vonulni akartam, midőn emelt jobbát az ajtó üvegeire helyezé s vastag ujjáival mint zongorán elkezdé játszani.

Játszása néha lassu, merengő volt, mintha eszméket keresne, majd pedig eszméi gyorsak, szikrázó, dusan özőnlők valának, s ujjai ekkor olly tüzzel, olly sebességgel verik az üveget, hogy az egész ajtó reszketett, s csaknem összeszakadt. Mire e műtételt végzé arca felgyuladt, tekintete lelkesült vala, hajzata tüskésedni kezdé homloka felett, ajkai elveszték a keserű gunyt, mosolya ábrándos, mondhatni érzélgős ett, arczán elégülés jellegei tüntek fel. E nyomorult ember e perczben boldog volt.

Néhány perczet merengett ekkép. Miután megfordult, s a kereskedőnek intett valamit.

Azonnal egy kis leány jelent meg; élő német jelleg volt ez egészen; szende tekintet, szelid mosoly, szüizies áriatlanság és frissesség bélyegezte mozdulattal közeledett a mogorva emberhez, tollat, tintát s zene-irpapír helyezett elibe.

Az ismeretlen irni kezdett, — sebesen és pihenés nélkül irt egy negyedórát — azután felállt, a papírt átolvasás nélkül nyujtá a kereskedőnek, ki egy aranyat adott hasonlóan átolvasás és gondolkodás nélkül érte. Azonnal kitalálám, hogy az üvegajtó valamelly új zene szerzeménynek adott életet.

Ismeretlenem gyorsan hagyá el a kereskedést, s mihelyt utczára lépett, tekintete a vad, mosolya a gúnyos kifejezést azonnal felölték ujabban — hanem léptei könnyebbek és gyorsabbak valának, és én ma egy átalában különös jóstehetséggel bírván, sejdíteni kezdém, hogy ismeretlenem val amelly csapszékbe siet, mikép első tekintetben felismertem benne a zeneművészeti lángészt.

Sejtelmem valóságáról néhány percz meggyőzött, — az ismeretlen ugyanis a fonó macska czimű zug- és füstös vendéglőbe lépett. — Azt mondják, hogy e czímet a híres Hoffman, s még pedig egy maurus macska formájára festette — s ez által a is vendéglőnek nagy hirnevet szerzett.

Szerencsétlenségére ismeretlenemnek e nap péntek volt — a vendéglő üres s még a nagy ivó- s egyszersmind étterem is néma, és elhagyott volt, — a kályha tüze ki volt egészen aluva, s a csaplárosnő, mint jó német gazdasszony, rézedényeit surlá. — Képzhetni, hogy ez a legroszabb pillanat a derék gazdasszonytól, a gourmandok és iszákosok e dicső királynéjától valami enni és inni valót kérni. — Mindazáltal ismeretlenem erszényét ellátva érezvén, bátor és gyors léptekkel közeledett hozzá, rövid nyers hangon bornyupecsenyét parancsolt.

— Nines bornyupecsenye! — felelt a fonó macska asszonya durczásan, s edényei fényesítését folytatá.

— Ugy hát hideg bornyuszegyet kérek, — sürgeté az idegen, mint ki könnyen elutasíttatni nem akart.

— Borjuszegyet sincsen! — felelt a gazdasszony.

— Ördög vigye az ilyen vendéglőt! — kiálta az idegen és busan távozott. — Arczán annyi bánat és reménytelenség tükrözte magát, hogy a legmélyebb részvétet érzettem iránta. — Midőn az utca hosszába mélyedve, már már eltűnt tekintetem elől, a kis vendéglőbe léptem; s kalapom egész alázattal levéve, a legmélyebb tisztelettel szóltam:

— Asszonyom, szabad-e kérnem, hogy ezen embernek nevét, foglalkozását és lakását megmondja?

A gazdaasszonyt udvarias hangom és modorom meghatá, félbehagyá egy perczre a rézedény surlást s a legkegyesb, a legszeretreméltóbb mosolylyal felelt:

— Uram, ön nagyon illedelmes s valódi mivelt férfit, de azon ember ki távozott, valami muzsikus féle, csak enni inni szeret, Hoffmannak barátja, ki hozzá hasonló iszákos volt, de már meghalt. — Gazdaasszonyát igen jól ismerem, kit Mártha asszonynak hívnak; lakása ama kis házban van, balra a gyolcskereskedő mellett, s úgy tudom, hogy neve B e e t h o w e n.

Ezen nagy nevet hallva, keblem csaknem megrepedt; tehát ez Beethoven — gondolám magamban s a fonómacskai vendéglősné látva, hogy olly fehér lettem mint a fal, azt hívé, hogy rosszul vagyok, hogy elájulni fogok, gyorsan dobá az asztalra már félig fényesre surolt edényeit, elfogultan közeledett és nyugtalan szólt:

— Istenem, Istenem! — uram ön rosszul van! miként lehetne önnek segélyére lenni, Istenem!

Ez alatt kissé magamhoz tértem.

— Asszonyom — szóltam komolyan — ismert vendégszeretete és jószívüése nevében kérem tegyen nekem egy szolgálatot!

A fonómacska asszonyának szemei könyekkel teltek meg.

— Asszonyom — folytatám a leglágyabb, a legérzékenyebb hangon — ha önnek szive olly jó és olly kegyeletűs, mint minőnek látszik, ön egy szelet bornyupeccenyét fog rögtön serpenyőbe tenni, igen asszonyom rögtön tegye meg, Isten nevére kérem; mert ah, én nem távozhatom addig! (Vége köv.)

KOMÁROMY FERENCZ.

BÉCSI SÉTÁK.

XIV.

Januar 18.

Egy nemével az elfogultságnak fogok ezuttal sétám leírásához; mert gáncsolnom kell ott, hol annyira szeretnék dicsérni. Az itten tartozkodó magyar ifjak egy részéről akarok egy kis vázlatos képet adni, és szivemből fájdalom: hogy az gyógyog nem lehet, — nem csupán azon okból, mivelhogy én ilyennek esetelésére képtelen vagyok, hanem azért is, mert az igazság nem engedi. Sehol sincs annyira szükségünk a semmi tekintetet nem ismerő őszinteségre, mint ott, hol a magunk ér-

dekei forognak kérdésben. Ráborítani hibáinkra az álszégyen palastját, annyit tesz: mint azokat ápolni és növelni. Azért bátran ki az igazsággal!

A véletlen magával hozá, hogy e heti sétáim egyikén, három óra lefolyta alatt ugyanazon egy kávéházba kétszer fordultam be. Első beléptemkor igen jól esett az az élénk magyar zaj, mely itt fülembé hatott. A kávéház tele volt magyarokkal. Nem resteltem megszámolni; harmincz négyen voltak. És mit tett itten hős Árpádnak ez a 34 ivadéka? Elmondom. Kettő tekézt, harmincz a néző szerepét játszá, közben-közben elmondva szerény véleményét egy-egy előforduló „dupla“ vagy „tripla“ fölött, az utolsó kettő olvasott. Mit? Az egyik a szellemdús „Hans Jörgl“ a másik — a teketáblát. Midőn 3 óra lefolyta után ismét benéztem, az egész clubbot még mindig ugyan azon állásban lelém, kivéve a két olvasót, kik miután teli szítták magukat hasznos tudományokkal, szinte a nézőkhöz csatlakoztak.

Hogy meddig maradtak még ott, nem tudom, mert úgy hiszem miszerint senki sem roszalandja ha mondom, hogy egy nemével a dühnek siettem el ez önmegfeledezett pajtásoktól — meglehet hogy ha ismét 3 óra múlva oda nézek, még mindig ott találom.

Megvallom hogy a tekézésnek is meg van a maga hasznos oldala, igen jó testgyakorlat, a mint mondják mértani gyakorlat is, — de kérdezem önöktől, hogy szükséges-e azért a költséges Bécsbe jönni? Nincsenek-e Magyarországon is elég jó teke asztalok, mik szintűgy mint a bécsiék elég tág mezőt nyujtanak e magasztos művészet kifejtésére? Mit mondanának szüléik, ha látnák hogy önök itten idejüket eltekézik? Mit mondjon a nemzet ha látja, hogy jövőjének támaszai — ifjai, olly könnyelműen eljátszszák korukat, melly a természet által vetésre és nem aratásra rendeltetett?

Egész éven át egyetlen magyar könyv sem forog meg önök kezében, — pedig ha naponta egy-két órával kevesebbet tekéznének, az ebből megtakarított pénzen irodalmunk legszebb termékeit könnyen megszerezhetnék, és a nyert időt azok megolvasására fordíthatnák. Még több; tudvalevő dolog, miszerint ha egynehány rendes kávéház járó annak tulajdonosát valamely lap hordatására kérik, kivánatuk azonnal teljesül, és mégis abba a kávéházba mellyet önök naponta 30-an — 40-en látogatnak, egyetlen egy magyar lap sem jár! Pedig ha önök olvasnák a magyar lapokat, figyelemmel kísérenék a hazai ügyeket, bizonyos vagyok benne, hogy jobb dolgokra fordítanák pénzüket és idejüket. Az utolsó időkben például azt olvasták volna, hogy hazaszerte áldozatokat hoznak, mellyek összegéből egy elhunyt nagy költőnk árváit fogják nevelni, hogy majd egyszer apjukhoz méltókká legyenek, és ekkor bizonyosan önökben is fölébredt volna a részvét érzete és azt mondták volna: ne tekézzünk nyolcz napig és küldjük el a pénzt Garay árváinak. És így elősorolhatnék még száz meg száz dolgot mikre jobban fordíthatni az időt, mint tekézésre; de megelégszem ezzel, hiszen ezéletem nem a gáncsolás hanem a jóakaró hazafiúi megintés. A kit szeretünk azt büntetjük. Isten velünk!

H.

SZINMŰIRODALMI LEVELEK.

SZILÁGYI VIRGILTÓL.

III.

A magyar irodalom, daczára föltünő belterjes emelkedésének, daczára annak, hogy a legjobb tehetségek e térre vannak szorítva, s működnek azon az ügghöz méltó buzgalommal, és kitartással, minőre mostoha körülmények közt csupán a legtisztább lelkesedés, nyugodt hivatás-érzet edzheti a kebelt, daczára félreismerhetlen viszonyának a nemzeti élethez: koránsem részesül fontosságához, illő pártolásban, és a műveltségi fejleményekhez képest eléggé tárgult eszmekörtől nyert lendületéhez méltó elismerésben.

És ez nem lehet másként.

Még legiot képez azon parlagi emberek száma, kik — hogy az irodalom elenségeinek egyéb szinezeteit mellőzzem — nem akarnak magyar könyvet olvasni csupa hazafiságból, minden irodalmi vállalat népszerűtlenségére s megbuktatására törnek, legalább kezét nyujtanak erre csupa hazafiságból, és a nélkül hogy fáradságot vennének magoknak meggyőződni egy új könyv tartalma s iránya felől, elítélék azt, kimondván egyszer mindenkorra, hogy „ezt a mostani irodalmat“ nem kell pártolni, s eselekesznek ehez képest természetesen csupa hazafiságból: addig folyvást okunk van féltetni a nemzeti irodalmat elbukástól, s hasztalanul akarjuk ámitani egymást, hasztalanul kísértgetjük burkolni a valóságot; mert a külföldnek, és átaljában a nem magyar elemnek elég módja van pontos tudomást szerezni a magyar olvasó közönségnek, tehát a valódi műveltségnek, melly olvasásra ösztönzést nem vár, hanem irodalmunkat folytonos figyelemmel kíséri lelke sugallatánál fogva, — elég alkalma van mondani tudomást szerezni a könyvtárak boltjaiban és a postahivataloknál, e közönségnek szégyenítő aggasztó parányisága felől.

Igy vagyunk az irodalomra nézve általában.

Mi a drámát illeti, itt az általános bajt még azon kedvezőtlen külbehátás is súlyosbitja; melly az elutasíthatlan viszonyok szükségképeni következménye. És mind e mellett drámánk, az irodalom többi ágainak előhaladásával lépést tartott e pillanatig. Hogy e perczen túl, tehát jevőre mint leendő, ez gyanítható csupán, de előre alig megmondható.

Lehetlen ez alkalommal hosszasan összehasonlítani legújabb drámáinkat azokkal, mellyek a múlt három évtized alatt színre kerültek, de elfogultlan s kivált részrehajlatlan párvonalzás után mindenki meg fog győződni, hogy ha valamivel kevesebb műgondot fordít is a drámairó most művének classikai kidolgozására, de eszmekörünk mindenesetre új határokat nyert, és az eszméknek nagyobb változatossága, a tárgyak nagyobb különbfélesége szembe tűnik, ha midjárt csak legjelesb népszinműirónk korábbi s újabb műveit mérlegeljük is egymással.

Midőn Kisfaludy vigjátékai tettek hódításokat, és Vörösmarty drámái nagy zajt ütöttek: de kivált midőn később a nemzeti színház megnyitása után Szigligeti, Nagy Ignác s többen osztottak a nemzet koszorui fölött és Katonának hosszú éveken át

méltatlanul mellőzött, Bánk bán'-ja mellett Czakó lánglelke feltűnt: a drámairodalom felé egy ország figyelme fordult.

Emlékezzünk csak milly fényes ünnepje volt a pesti közönségnek valahányszor egy új dráma került színpadra, és ünnepelt írói tekintélyek s köztisztelőben állót igen sok jelesek figyelme kísérte az előadásokat, emlékezzünk csak minő kíváncsisággal várta a közönség egy jó új darabnak kinyomatását, milly kelendősege volt a színműtárnak, érdeklél viseltetett drámánk iránt a nemzet, és az új darabot nemcsak megtapsolták; hanem olvasták is hölgyek és férfiak minden kivétel nélkül.

A tudós társaság pedig úgy látszik azon véleményben volt, hogy a dráma nagy fontossággal bír nálunk nemzetiségi szempontból is, s hogy annál fogva jutalmakkal ösztönyt kell adni az e téren munkálkodásra.

Mindez megváltozott.

Akkor, ha a dráma ügyét erőszakos támadás fenyegette volna, ha netalán árny és ügyetlenség szövetekezett volna bármi alakban ellene, a napi sajtó kezelői nagy részben birtak a léleknek azon elhatározottságával és a kétértelműséget kerülő hazafiságnak azon ihlettségével, hogy a létező korlátok között a mérlegbe dobhaták szavuknak minden nyomtatékát.

Az idők változtak.

És illy körülmények mellett kétszeresen megérdemli az elismerést, minden kártartás, melly magát e téren elkedvetlenítettetni s erélyét megtörni nem engedi.

D o b s a L a j o s egyike ezeknek.

A színpad maga az élet. Ezt hiszem én. Így van meggyőződve D. is; legalább színműveiből ezt következtetem. És alig van ember, ki másképp vélekednék, ha tiszta fogalmakkal bír a dráma s ennek célja felől.

Miből önkényt következik, hogy bizonyos mennyiségű világ- s ember-ismeret nélkül jó drámát írni lehetetlen, és mi ezzel egyre megy: ki jó színműveket ír, az ha nem elég koros arra, hogy éveken át buvárolhatta volna a könyvtárak elrejtett kincseit, de bizonyosan szorgalommal és gondnal tanulmányozta magát az életet.

A fenségest épen úgy mint a nevetségest színpadra lehet vinni. Csakhogy okvetlenül megkivántatik, s ez a drámaírás legelső általános törvénye, hogy ez áthelyezésnek kivitele művészi legyen. Mert valamint például a színész, — kinek mint egy szomorujáték hőséne a darab végén halni kell — igen rosszul fogná fel hivatását, ha az életnek végvonaglását valamely borzasztó eset után a természetből hiven lemásolna, s egy lázrohamos halál erőszakos rángásait a fuldoklás hörgéseivel együtt utánozván undort gerjesztene, midőn meg lehetne: úgy az alakok és tények meztelen, azaz művészietlen színpadra állítása legtöbb esetben a komoly hatás helyett nevetést, és a nevetés helyett sajnálkozást eredményezne.

Illy esetben pedig a fáradság gyümölcstelen, s a drámai cél elveszett.

A legrégebb időkben, a legelső korban a dráma lényegileg feltűnő egyéniségek, s emberi alakot viselt mythosi istenek tetteinek és modorának egyszerű művészietlen utánzása volt.

A görögök természetből meríték a nélkül, hogy létező példányokat követtekl vagy mások nyomain indultak volna. És ezt azonnal észre kell vennünk, ha lépésről lépésre követjük első származásának idomtalan szüleményeitől kezdve a későbbi tökélyig, kifejlődésének fokozatain.

És honnét vették a romaiak az eredeti formát?

S mig a karikással egyet egyet pattant,
 Az jut eszébe: még ma csókot is csattant,
 Csengőpengő szóval beszél majd Juliska
 A szerelemtől, e szép barna bariska.
 S... a két öles ostort nyelre tekeríti,
 S ajkát csendes füttyülésre csüscöríti.
 De ím Istókunknak eláll szémeszája,
 Idegen füttyülést hall közel hozzája,
 Pattogást, kaczagást s az Isten tudja mit,
 Babonás mummogást s osztég több eflít.
 Nem lát senkit, nincs ott senkisémm kivüle,
 Mégis ott füttyölnek, ott közel, körülé.
 Mi a tatár! mi ez, mi Isten csodája?
 Azt hitte boszorkány van közel hozzája.
 Ott hallja saját legkedvesebb nótáját,
 Szépen utánozzák füttyét, furulyáját.
 Körülmegy körül néz s senkit észre nem vett
 De a mint ellép az ökör füle mellett,
 Onnan hall füttyentést, folyó furollyaszót,
 Kicsit hátrahökken, meg előre hajót,
 Betekint bámulva az ökör fülébe,
 S Babszemjankót látja ülni közepébe.
 Nehány keresztet vet hirtelen mellé,
 S így azután bátran odamegy melléje:
 Mi a patvar, te kis pokolbéli mákszem,
 Hej veled beszélni már régen törekszem.
 Jóféle kis ördög, velem szemtül szembe,
 Jaj be jó hogy itt vagy, bújj be a fülembe.
 Aranymogyoró-héj a te kis palotád,
 No de, no most az én fülembe ugorj át.
 Hol veszed itt magad az ökör fülébe,
 Ki szokva vagy tündérlányok kebelébe.
 Ugy-e, hogy a kakassarkantyún forogó
 Gyémántkastélyból jössz, te furcsa kis bohó?
 Százszerű gyöngyvirág a te kis szekered,
 Égszínkéck pillike *) szárnya a kereked.
 Kerékszög a legkisebb darázs fulánkja,
 Úti fullajtárod szentivánbogárka.
 Szárnyas inasod a legszelidebb szellő,
 Ahogy parancsolod, úgy leng, úgy libeg ő.
 Gyöngyvirághintódnak liljomszál a rúdja,
 S ezer violaszín makszemhangya húzza.
 S mily szép az ostorod, nincs szebb ostor nála,
 Tündérrózsakirályleány szép aranyhajszála.
 Így utazol te a fényes levegőbe,
 Egyetlen perc alatt épen száz mértföldre.
 — Jer e fűlsátorból, jerszi tenyerembe,
 Kocsisztól, lovastól utazz a fülembe.
 Kis manó, nagyon nagy hozzád én kérésem.
 Amit tőled kérdek mond meg nekem szépen.

*) A legkisebb lepkefaj.

Mélyen beleestem a nagy szerelembe.
 Adj jó szót, tanácsot keserves szívembe.
 Istenigazában szeret e a rózsám,
 Sugd-meg, jövendőld meg, hű léssen-e hozzám.

S — e piczi ördögporc amúgy hevenyébe,
 Láthatlanul beugrott az Istók fülébe.
 S olyan vót sugása, lágy fülcsegetése,
 Mint a mezei kis szecskő zizzentése.
 Becsületes legény vagy te Istók, nemde?
 Adok én tanácsot egész életedre:
 Ha reményed nincsen, zöld mentát szagoljál.
 Ö r ö k z ö l d b ö l vetett ágyon álmodozzál.
 A bokros örökzöld a remény testvére,
 Megmondja, megtartja-e a mit ígére.
 S ha szomorú természetű a szeretőd,
 Reggel szomorúfüzfabottal verd meg őt.
 Utána édesen csókold meg, s estére,
 Vidámon ráborúl szived verésére,
 Ha halavány, hitsd be viritó rózsával,
 S égesd meg orcáját szemeid lángjával.
 S ha hitetlen, tégy papsajtot az orrára,
 Nagy kapcsos bibliát nyomj a homlokára.
 S ha nem szorgalmatos, hangyát tégy talpára,
 Bojtorjansarkantyút kössél a sarkára.
 S ha gyalázat érte, fürdjön tisztességedben,
 Lány eső után, szivárványos időben.
 S ha nem tud alunni melletted éjen át,
 Mákvirágból köss a fejére bokrétát.
 S ha félted, hogy meghal, fogjál halállepet,
 S ennek a hímével hamvazd be a szemét.
 Koponyából igyék oszt rozmarinvizet,
 Éjtéli harmatot, szüzeány könyecseppet.
 S ha nem szép... ezen már hej nem segíthetni,
 E rövid életre legjobb szépet veani.
 Olly édes gyöngygyangyalt, hogy alig van párja.
 Vagy legalább ollyat, ki mégis megjárja.
 — Ha nem tudsz akadni szép, hív szeretőre,
 Menj-ki viradtakor az Akác-erdőre,
 Ott a keresztútra keresztospókot tégy,
 S ha hét nap, hét éjjel mindig utána mégy,
 S azt a selyemhálót, mellyet azalatt szőtt,
 Szemedre borítod, mint egy gyenge felhőt:
 S hogyha minden perczen mondsz száz imádságot:

Talán megtalálsz azt a hű virágot,
 Azt a csodabimbót, mit ha leszakasztasz.
 Több boldogságot a menyben sem ohajtasz!

* * * Pepita Oliva asszonyoság jövő martius végével nemzeti szinpadunkon megkezdendi vendég szerepléseit az ez iránti szerződések már aláíratlak.

* * * Legközelebről szinpadunkon vendégszerepeket adandnak Szettei és Bogyas kisasszonyok, mint énekesnők.

* * * Nemzeti szinházunknak alakuló viszonyairól tömérdek versio kering ez ideig a nyilvánosság terén. Reméljük, miszerint jövő számjaiban a Délibáb mindekről kellő felvilágosításokat fog adhatni. Annyit előlegesen is mondhatunk, hogy a nemzeti szinházat semmi olly megalázó süllyedésnek, mellyet igazgatói elháríthatnak róla, érni nem lehet; a közönség aggodalmát ugyan természetesen találjuk, de a segíthetést nem tartjuk reményenkivülinek.

* * * Mátray Gábor úr, kinek népdalaink zenére alkalmazott gyűjteménye első füzetével már régóta volt szerencsénk a közönség előtt találkozhatni, jelenleg a második füzetet szándékozik sajtó alá bocsátani. Mint halljuk, könnyebb megszerezhetés végett előfizést nyitand e második füzetre, mellyre előlegesen is figyelmeztetjük tisztelt olvasóinkat, megjegyezvén, miszerint még az első füzetből is kaphatók példányok. Nem tartjuk fölöslegesnek figyelmessé tenni tisztelt olvasóinkat arra, miszerint ezen népdanák ugyan azon a Kisfaludy társaság által kiadott „Népdalok“ melodiáit tartalmazzák, miknek költői szövege olly roppant hatást idézett elő az olvasó világban. Négy, öt ezer példányban keltek el. Ki előtt ne volna érdekes ezen dalok dallamait is ismerni; hisz a nóta egy a szövegével, s együtt terem a vers és a dalam s csak a kettő együtt véve egész. Ohajtunk a szövegéhez hasonló sikert e szép vállalatnak.

* * * Megjelent Szathmáry Károlytól: „Sirály“ című historiai regény első kötete. Mind három kötetre lehet még előfizetni 3 pftal. Olvasóink előtt eléggé ajánlják e művet fiatal szerzőjének lapjainkban közlött szép beszélyei.

□ Megjelent és Pesten Müller Gyula könyvvarus urnál kapható Garay János összes költeményei. Egy kötetben. A költő arcképével. Baráti megbizásból kiadta Ney Ferencz. Pest 1854. Müller Emil könyvnyomója. Magas 4-rét XXXVIII. és 1055 hasáb. — Ára 7 pengő forint.

> Egy férfidalárda van keletkezöben — hanem azért az erdei csalogányok még nem féltik kenyerüket.

> A Lloydtársulat tánczvizgalmai e hó 24-én és februar 1-jén tartatnak meg.

* * * Mai számunkkal küldjük szét Lisznyay arcképén kívül gyönyörű párisi aczélmetszetű divat képeinket is. Fölsöleges szószaporítás volna bizonyítgatnunk, miszerint a moniteur aczél metszetei nonplus ultrái az europai divatképeknek.

FELELŐS SZERKESZTŐ

TOLNAI GRÓF FESTETITS LEO.

PEST, 1854.

EMICH GUSZTÁV KÖNYVNYOMDÁJA.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS.

A DÉLIBÁB,

nemzeti színház-lap jövő 1854-ik évi folyamára.

Megjelenend e lap ezentúl is szokott alakjában; szépirodalmi tartalommal a legjelesebb írók közremunkálása mellett, hetenkint egyszer, vasárnap, két sűrűn nyomtatott lapon, finom velin papíron, rózsaszín borítékkal.

Az első évfolyamban veendik tisztelt előfizetőink **Jókai Mór** legújabb historiai regényét „a Jancsárok végnapjait.” a második évfolyamban „Manlius Sinister” című drámáját.

Divatképeink a párisi *Moniteur de la mode* remekművei lesznek ezentúl is, melyeket a farsagon át mentül számosabban iparkodunk bemutatni.

Előfizetési feltételek:

Helyben: egész évre 12 fr.; félévre 6 fr. negyedévre 3 fr. p. p.

Vidékre postai küldéssel: egész évre 15 fr.; félévre 7 fr. 36 kr.; negyedévre 3 fr. 48 kr. p. p.

Jelen boríték alatt minden előfizetési díjak elküldhetők s azokért egyenesen a szerkesztőség maga felelős.

Pesten, 1853. December 4-ikén.

a **DÉLIBÁB** szerkesztő és kiadó-hivatala.

(Szép-utca 1. szám)

IRODALMI JELENTÉS.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

„Tóth Kálmán költeményei“-re.

A költészetkedvelő magyar közönségnek kedves szolgálatot vélek tehetni, midőn Tóth Kálmán jeles költeményeit egy diszkötetben kezeihez juttatom.

E diszkötet magában foglalandja költőnek ballada, leiró, lyrai, s egyéb költeményeit, mik részint szétszórva a szépirodalmi lapok-, és rokonvállalatokban jelentek meg, részint még eddig kiadatlanok.

A sajtó alatt levő kötetet költőnek arcképe disziti.

A kiállítás minden tekintetben fényes, s a szétküldés ismeretlen gyors leend.

Előfizetési díj 2 pfrt.

A díjak beküldésének ideje legfőlebb febr. 20-ka, melly napon a példányok ismét indittanak.

Beküldési cím: a „Hölgyfutár” szerkesztőségének, előfizetési díj T. K. költeményeire.

Pest, jan. 10. 1854.

Nagy Ignác.

Legújabb, vegyes tartalmú magyar könyvek!

EMICH GUSZTÁV

nemzeti könyvkereskedésében Pesten, (az urali és kigyó-utca sarkán) s általa minden hiteles könyvárusnál kapható:

F

FEKETE DOMINO

REGÉNY.

Irta b. PODMANICZKY FRIGYES.

Két kötetben, összesen 331 lap a legcsinosabb kiállítással
ára füzve 2 fr. p. p.

ELŐFIZETÉSI FELHIVÁS

A Z

IFJUSÁG LAPJA

1854-dik évi folyamára.

Szerkesztő GÖNCZY PÁL. Kiadó Müller Emil.

Megjelenik e lap hetenkint egyszer, szerdán, két iven 8-adrétben.

Előfizetési ár: Pesten házhozordással félévre 4 frt 30 kr.; egész évre 8 frt.

Vidékre postan küldve „ 5 frt — „ „ 9 frt.

Előfizethetni Pesten Müller Emil könyvnyomdájában: Szervitatér, 1 szám; vidék minden cs. kir. postahivatalnál.

Megjelent és EMICH GUSZTÁV könyvkereskedésében
kapható:

BÉLA.

Regény. Irta IRINYI JÓZSEF.

Két kötet, igen csinos kiállítással, kis nyolczadrétben össze-
sen 624 lap.

Ára 2 frt. 20 kr. pp.

Epen most jelent meg s valamennyi itteni könyvkereskedésben kapható :

Erzählende Dichtungen

von

Johann Arany.

Aus dem Ungarischen übersetzt durch
KERTBENY.

Zweite Ausgabe! Leipzig 1854. 2 Bände 20 Bogen in 8-o, zusammen 1 fl. 48 kr.
Ezen, a mi jeles költőnk „Toldy“ és „Murány ostroma“-nak helyes fordítását igazolja már azon körülmény is, hogy két év alatt már a második kiadás lett szükségessé, s annak idejében az egész europai kritika, nevezetesen a német, angol és francia lapokban, örömmel üdvözölte e költeményeket.

Album hundert ungarischer Dichter.

In eigenen und fremden Übersetzungen herausgegeben

durch

KERTBENY.

Miniaturprachtausgabe auf feinstem Velin, mit Goldschnitt und reicher Deckenverzierung.
Dresden 1854, 35 Bogen nur 3 fl. 20 kr.

Ezen — Liszt Ferencznek ajánlott — Album tartalmaz chronologiai sorozatban, 1572 től 1852 évig, 100 költőtől 150 költeményt s toldalékban a 100 költőnek valamint a 15 fordítónak életleírását, a magyar szépirodalomnak bibliographiáját idegen fordításokban, több mint 400 költőnek. kiktől ezen gyűjteménybe semmi mutatóvány nincs felvéve, névsorát stb.

A következő még életben levő költőktől közöltetnek költemények és életleírások, u. m,

Adorján. — Arany. (4.) — Bajza. (2.) — Barna. — Beöthy. — Benőfy. — Bérczy. — Berecz. — Bernát. — Császár. — Czuczor. (7.) — Dienes. — Eötvös. (2.) — Erdélyi. (3.) — Gaál. (2.) — Görgey. — Gyulay. (4.) — Hiador. Iduna. — Kriza. — Lauka. — Lévai (2.) — Lisznyai (9.) — Losonczy. — Majláth. — Majthényi Flóra. — Matisz. — Medgyes. — Mentovich. — Pájer. — Pompéry. — Pongrácz. — Riskó. — Samarjai. — Sárossy. — Sujánszky. — Sükei. (3.) — Szalay. — Szász K. — Székely. (2.) — Szelestey (2.) — Szemere M. — Szemere P. — Szücs. — Tárkányi. — Tompa. (4.) — Tóth E. — Tóth K. (2.) — Tóth L. — Vachot. (3.) — Vajda J. — Vörösmarty. (5.) — Zalár. — Zichy A.

BIBLIAI TÖRTÉNETEK.

Az 6 és új szövetségből és az apostolok cselekedeteiből. Kivonat gyermekek számára,

SCHMIDT KRISTOF

négy-kötetnyi bibliai történeteiből, **Farbmann János** által. Fordította

Czuczor Gergely sz. Benedeki rend pannonhegyi tagja.

8-adrét 170 lap. Kemény kötésben ára 30 kr. pengő pénzben.

A SZERELEM GYERMEKEI.

Regény **SUE JENÓTÓL**, fordította **GERŐ.**

Két kötetben 12-adrétben 370 lap, füzve, ára 2 forint pengő pénzben.

Pesten, 1854. Emich Gusztáv könyvnyomdája, uri-utca 8. sz.

DELIBAR

